

היום נלמד בעזרת ה':

בכורות דף כח

מהפסוק "לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה" רב לומד שסופרים שנה לבכור מלידתו, ודבי רב לומדים מהפסוק הזה שבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד. ואת הדין שסופרים לו שנה הם לומדים מקודשים. ואילו רב לומד שבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד מהפסוק "ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין" כי הפסוק מקיש את בכור לחזה ושוק של שלמים, ללמד שהוא נאכל כמותם.

ואידך: דבי רב שלומדים את זמן האכילה מ"שנה בשנה", סוברים שאי אפשר ללמוד מהפסוק "כחזה התנופה וכשוק הימין" כי אפשר לומר שהוא מקיש את בכור לקרבן תודה הנאכל ליום ולילה בלבד.

ואידך - אמר קרא "לך יהיה" הוסיף לך הכתוב הויה אחרת בבכור: ורב עונה על כך - אכן כן, אלא שנאמר בסוף הפסוק שם "לך יהיה" דהיינו שתהיה לך "הויה" נוספת, כלומר עוד יום לאכילה (סה"כ שני ימים ולילה אחד).

ואידך - הא אי מהתם, איכא למימר האי יהיה לך לך יהיה וכו': ודבי רב עונים - עדיין יש לומר שהפסוק "לך יהיה" מלמד על בכור בעל מום שנותנו לכהן, כי לא מצאנו מקור אחר בתורה לדין הזה חוץ מכאן.

ואידך: ורב עונה - דין זה נלמד מ"ובשרם" בלשון רבים, ללמד על בכור תם ועל בכור בעל מום ששניהם ניתנים לכהן.

ואידך: ודב רב עונים - "ובשרם" מדבר רק על בכור תמים, והסיבה שנאמר בלשון רבים כי הוא מדבר על הבכורות של כל עם ישראל.

*

למדנו במשנה - נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל יב' חדש: לאחר שנתו, אינו רשאי לקיימו אלא עד שלושים יום.

איבעיא להו? מה כוונת המשנה לומר? האם המשנה מדברת על מקרה אחד - נולד מום בתוך שנתו הראשונה רשאי לקיימו כל יב' חדש, ויש לו עוד שלושים יום בשנה הבאה. או שהיא מדברת על שני מקרים - נולד בו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש, ואם נולד המום אחר שנתו רשאי לקיימו שלושים יום.

ת"ש. דתניא בכור בזמן הזה: בזמן הזה שלא מקריבים בכורות, חייבים להשהות את הבכור עד שיפול בו מום. ולכן עד 'שלא נראה להראותו לחכם' כלומר שלא נפל בו מום, רשאי לקיימו שנים ושלוש שנים.

אם נפל בו מום והגיע השלב להראותו לחכם, אם נולד לו המום בתוך שנתו, רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש. אבל 'לאחר שנתו' (ולכאורה הכוונה שנולד בתוך שנתו ועברה שנה), אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד ואפילו שעה אחת. אמנם מפני השבת אבידה לבעלים אמרו חכמים שרשאי לקיימו שלשים יום. והיינו כי יתכן שהבעלים לא ימצא כהן ואז הוא ישחט את הבכור והבשר יסריח, ולכן נתנו לו עוד שלושים יום עד שימצא כהן.

מוכח שהשלושים יום נאמרו על מקרה שנולד מום בתוך שנתו, שמותר לקיימו עוד שלושים יום לאחר שנתו (והיינו שמדובר במקרה אחד ולא בשני מקרים).

דחייה: ועדיין תיבעי לי שלשים יום אחר שנתו, או דלמא קודם שנתו: עדיין יש להסתפק בכוונת הברייטא, האם הכוונה כנ"ל, או שהכוונה שאם עברה שנה ונולד בו מום מותר לקיימו שלושים יום (ואם כן מדובר בשני מקרים).

ת"ש. 'נולד לו מום בחמשה עשר יום בתוך שנתו, משלימין לו חמשה עשר יום אחר שנתו': הברייטא אומרת שאנו משלימים לו את השלושים יום מאז שהמום נולד, ולכן אם המום נולד בסוף השנה, אנו משלימים לו עוד כמה ימים בתחילת השנה הבאה. מוכח ש**משנתנו** מדברת על שני מקרים, כי היא אומרת שנותנים לו שלושים יום, ובהכרח מדובר שנפל המום לאחר שנתו, כי אם היה נופל בתוך השנה היו רק משלימים לו את השלושים יום ולא נותנים לו עוד שלושים יום.

מסייע לרבי אלעזר: דברי הברייטא הזו מסייעים לרבי אלעזר שאמר 'נותנין לו שלשים יום משעה שנולד בו מום'. והיינו שאם נולד המום בסוף השנה, נותנים לו עוד כמה ימים בתחילת השנה כדי להשלים את השלושים יום.

איכא דאמרי: יש אומרים נוסח אחר בדברי רבי אלעזר. רבי אלעזר אומר בכור שנולד בו מום בתוך שנתו, נותנין לו שלשים יום נוספים אחר שנתו! לומדים זאת מהפסוק "לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה". כי שלושים יום נחשבים 'שנה'. ואם כן הפסוק אומר שאוכלים את הבכור שנה שלימה ועוד שלושים יום הנחשבים כמו שנה.

קושיא: מיתיבי: 'נולד לו מום בחמשה עשר יום בתוך שנתו משלימין לו חמשה עשר יום אחר שנתו' משמע שרק משלימים לו את הימים, אבל לא נותנים לו שלושים יום נוספים בשנה הבאה. ואכן זוהי תיובתא על רבי אלעזר!

משנה: השוחט את הבכור ומראה את מומו: מי ששחט את הבכור לפני שהראה את מומו לחכם, ולאחר השחיטה הוא הראה אותו לחכם, והחכם פסק שזהו מום 'קבוע' שאינו יכול להתרפאות, ר' יהודה מתיר את הבכור, ואילו רבי מאיר אוסר כי הוא נשחט שלא ע"פ מומחה.

מי שאינו מומחה: ובכל אופן הוא ראה את המום של הבכור ופסק שמותר לשחוט אותו, ואחר כך התברר שהיה זה מום שמתרפא והבכור היה צריך להיקרב על המזבח. הבכור יקבר באדמה, והאיש ישלם מביתו לבעלים על ההפסד שגרם לו.

נמרא: אמר רבה בר בר חנה: הגמרא מבארת את המחלוקת של רבי יהודה ורבי מאיר (במי ששחט ואחר כך הראה לחכם).

במקרה שהמום של הבכור הוא 'בדוקין שבעין', לכולי עלמא הבכור אסור. מפני שהמומין הללו משתנים לאחר המיתה, ויתכן שלפני המיתה היה זה 'מום עובר', ובגלל צער המיתה הוא השתנה ועכשיו הוא נראה כ'מום קבוע'. וכל המחלוקת במומין שבשאר הגוף שאינם משתנים לאחר המיתה (כגון נסדקה האוזן שלו). לדעת רבי מאיר אוסרים גם מומין שבגוף, גזירה שלא יבואו להתיר גם בדוקין שבעין, לדעת רבי יהודה לא גוזרים.

תניא נמי הכי: וכך גם כתוב בבבליא שרבי יהודה מודה לאסור בדוקין שבעין. 'השוחט את הבכור ומראה את מומו, ר' יהודה אומר בדוקין שבעין אסור מפני שהן משתנין, במומין שבגוף מותר מפני שאין משתנין. רבי מאיר אומר אחד זה ואחד זה אסור מפני שהן משתנין'.

הגמרא מקשה על הלשון בדברי רבי מאיר: 'מפני שהן משתנין' סלקא דעתך? מומין שבגוף מי משתנין? האם רבי מאיר אוסר בכל המומין בגלל שהוא סובר שכולם משתנים? וכי מומים שבגוף משתנים? ומתרגמת: אלא מפני 'המשתנין': רבי מאיר אוסר בכל המומים בגלל המומין המשתנים שהם המומין בדוקין שבעין.

אמר רב נחמן בר יצחק מתני' נמי דיקא: כך גם מדויק מלשון המשנה שרבי מאיר אוסר את הבכור בגלל קנס. 'ר' מאיר אומר הואיל ונשחט שלא על פי מומחה אסור'. כלומר רבי מאיר לא מצא שום סיבה לאסור את הבכור מלבד העובדה שהוא נשחט שלא על פי מומחה. והיינו שאנו קונסים אותו על כך.

איבעיא להו: מה שאמר רבי מאיר שהבכור אסור 'מפני המשתנין', האם כוונתו שכל סוגי המומין בדוקין שבעין משתנים. או שיש מומין בדוקין שבעין המשתנים ויש מומין בדוקין שבעין שאין משתנים?

ומה הנפק"מ? לדעת רבי יהודה (שלא גוזרים מומין אחרים), במקרה שיש שני עדים המעידים שהם ראו שהדוקין שבעין לא השתנו בזמן המיתה.

אם כל הדוקין משתנים, בהכרח שהעדים שקרנים. אבל אם יש המשתנים ויש שאין משתנים, סומכים עליהם ומכשירים את הבכור.

ת"ש. דאמר רבה בר בר חנה: אמר לי רבי יאשיה דמן אושא 'בא ואראך בדוקין שהן משתנים'. מכך שהוא אמר לו 'בוא ואראך' ולא אמר לו בסתם שהדוקין שבעין משתנים, משמע שיש משתנים ויש שאין משתנים.

*

מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו, הרי זה יקבר וישלם מביתו:

לימא תנן סתמא כר' מאיר: לכאורה משנתנו נוקטת בסתם כרבי מאיר. כי לפי רבי יהודה ניתן לבדוק את המום גם אחר השחיטה! דחיה: דלמא בדוקין שבעין ודברי הכל: אולי מדובר במום בדוקין שבעין שלכו"ע הוא אסור.

למדנו במשנה שהמורה שאינו מומחה ישלם את ההפסד מביתו.

תנא - כשהוא משלם וכו': האיש משלם רק חצי מהנזק, בגלל שספק האם החכם היה פוסק שזהו מום קבוע והבכור נשחט, ואז הוא הפסיד לו את כל הבכור. או שהוא היה פוסק שזהו מום שאינו קבוע והבכור אינו נשחט, ואז הוא לא הפסיד לו כלום. ו'ממון המוטל בספק חולקין'. הברייתא אומרת שעליו לשלם רבע נזק על בכור מבהמה דקה, וחצי נזק על בכור מבהמה גסה.

מאי טעמא? מדוע הוא משלם רק רבע על בהמה דקה? ומבאר רב פפא - בבהמה גסה הוא הפסיד לו הרבה כסף, ובבהמה דקה הוא הפסיד לו קצת כסף.

קושיא: אי הכי לפום פסידא לישלם: בכל מקרה עליו לשלם חצי מהבהמה, ואז באופן יחסי הוא ישלם יותר על בהמה גסה ופחות על בהמה דקה. אבל מדוע הוא משלם רק רבע על בהמה דקה? תירוץ: **אמר רב הונא וכו':** בגלל שיש טורח גדול בטיפול בבהמה דקה, כאשר הוא אמר לבעלים לשחוט אותה, הבעלים חסך את הטיפול בבהמה. ולכן יש כאן הפסד קטן יותר, מאשר בבהמה גסה.

משנה: דן את הדין: דיין שאינו מורשה לדון, שדן דין וטעה בדיון, 'מה שהוא עשה עשוי' כלומר לא מבטלים את ההוראה שלו, והכסף שעבר לידי התובע נשאר אצלו ולא מוציאים אותו ממנו, אבל על הדיין לשלם לנתבע את הכסף. אמנם אם הדיין הזה היה מומחה לבית דין הוא פטור מלשלם, כי הוא דן ברשות. וכן הדין במורה הוראה שאינו מורשה להורות שטימא או טיהר שלא כהלכה.

גמרא: לימא תנן סתמא כר' מאיר דדאין דינא דגרמי: לכאורה משנתנו סוברת בסתמא כמו רבי מאיר האומר שדנים 'דינא דגרמי', דהיינו מחייבים את הגורם נזק לחבירו לשלם. (כגון אם היה לו כרם צמוד לשדה תבואה של חבירו, ונפרצה המחיצה של הכרם, ובעל הכרם לא רצה לגדור אותה, הוא חייב לשלם, כי הוא גרם להפסד התבואה משום כלאיים).

דחיה: אמר ר' אילעא אמר רב - כגון שנשא ונתן ביד: מדובר שהרב קיים את ההוראה שלו בפועל ולכן הוא חייב. אבל אם היה רק מורה הוראה בלי לפעול למעשה, היה פטור.

קושיא: בשלמא וכו': אמנם המקרה של 'חייב את הזכאי' מוכן, כי מדובר שהוא לקח כסף מהזכאי ונתן אותו לחייב. אבל המקרה של 'זיכה את החייב' איך מדובר?

אם הוא אמר לחייב בדיון 'פטור אתה' הרי הוא לא 'נשא ונתן ביד'! תירוצו: **אמר רבינא כגון שהיה לו משכון ונטלו הימנו**: מדובר שהוא זיכה את הלווה מלשלם את החוב, והוא לקח את המשכון שהיה אצל המלווה והחזיר אותו ללווה.

טימא את הטהור דאגע בהו שרץ. טיהר את הטמא שעירבן עם פירותיו: אם הוא 'טימא את הטהור' - מדובר שהוא זרק שרץ מת על הפירות הטהורים כדי לקיים את הוראתו. ואם הוא 'טיהר את הטמא' - מדובר שהוא לקח את הפירות הטמאים ועירבב אותם עם הפירות טהורים ובכך אסר את כל הפירות.

משנה: ומעשה בפרה: שניטלה הרחם שלה, ורבי טרפון פסק שהיא טריפה וצריך להאכילה לכלבים. ובא המעשה לפני חכמים ביבנה והם התירו את הפרה באכילה, משום שאמר הרופא (אשר שמו 'תודוס') שכל הפרות והחזירות היוצאות מאלכסנדריא של מצרים חותכין את האם שלהם כדי שהן לא תלדנה. והטעם שעושים כן, בגלל שהפרות והחזירים של מצרים היו משוכחים, והם לא רצו שהן תלדנה בארצות אחרות, כדי שתשאר להם הבלעדיות.

אמר רבי טרפון: שמע על כך רב טרפון ואמר 'הלכה חמורך טרפון' כלומר אני עכשיו אצטרך להפסיד את החמור שלי כדי לשלם על הנזק שגרמתי לפרה. אמר לו ר' עקיבא הרי אתה מומחה לב"ד ולכן אתה פטור מלשלם.

גמרא: ותיפוק ליה: מדוע רבי עקיבא היה צריך לומר שרבי טרפון הוא מומחה? הרי הוא 'טעה בדבר משנה' כלומר בדבר שכתוב במפורש במשנה (כי במסכת חולין כתוב 'ניטלה האם כשרה'). ודיין שטעה בדבר משנה, הדין חוזר בחזרה. ומכיון שאם הפרה היתה קיימת הוא היה מחזיר את הדין, נמצא שההוראה שלו אינה שוה כלום, ואם כן בעל הפרה הפסיד את עצמו כשזרק אותה לכלבים.

תירוצו: **חזא ועוד קאמר**: אכן רבי עקיבא אמר לו שני טעמים מדוע הוא פטור. א. מפני שהוא טעה בדבר משנה. ב. ועוד, גם אם הייתי טועה בשיקול הדעת, הרי אתה מומחה לב"ד.